UTREDNINGSOMRÅDE STORA BÄCKEBO

- Mänsklig bosättning sedan bondestenåldern. Fornlämningar.
- Gårdsmiljön Stora Bäckebo som varit säteri. Hänger ihop med medeltida kyrkbyn Friggeråker.

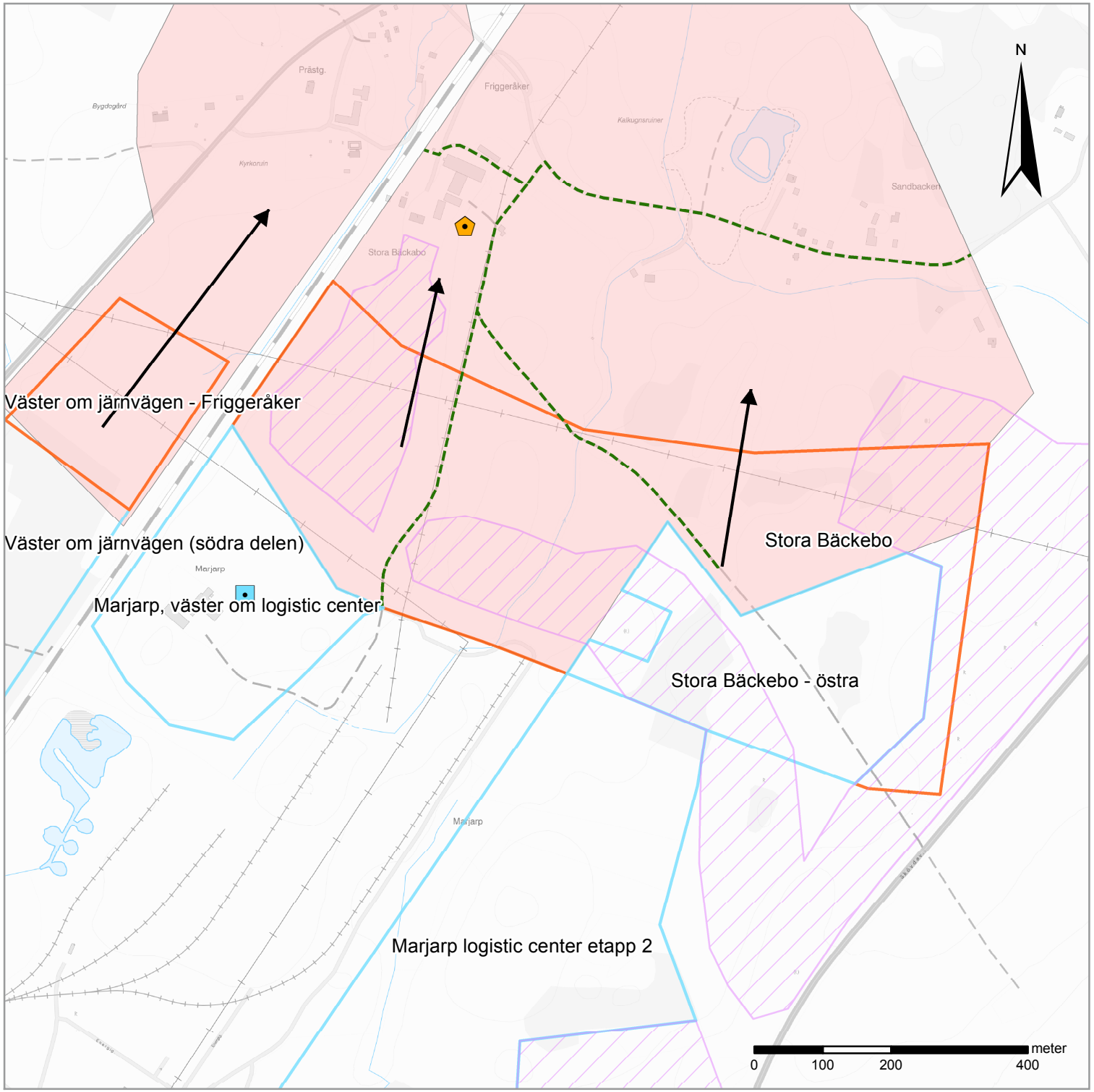

Redogörelse och ställningstagande för riksintressen för kulturmiljövården i Falköpings kommun

Utredningsområde - Stora Bäckebo

Teckenförklaring

Känslighet - utredningsområde

- Mindre känsligt
- Känsligt
- Mycket känsligt

Gårdar

Bevarandevärde

- Lokalt bevarandevärde
- Regionalt bevarandevärde
- Nationellt bevarandevärde

Säteri/herrgård

Bevarandevärde

- Regionalt bevarandevärde
- Nationellt bevarandevärde

- Viktiga siktlinjer
- Kulturhistoriskt värdefull väg eller stråk
- Område med fornlämningar
- Kulturhistorisk helhetsmiljö

Skala 1:8 000
Datum: 2016-08-24
Utskriftsformat: A4
Skapad av: Tobias Dahmm, WSP

Bakgrundskarta:
Copyright Geodatasamverkan

UNITED BY OUR DIFFERENCE WSP

KULTURHISTORISKA SAMMANHANG

- Stora Bäckebo gård, f.d. säteri, med åkerdominerade inägor. Gården är en del av Friggeråker socken och hänger ihop med kyrkbyn.
- Område med mänsklig bosättning sedan bondestenåldern.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG

- Stensättningar från bronsålder och järnålder, koncentration i öster.
- Boplatsfynd, bland annat rikligt fynd i ett område söder om gården i åkermarken.
- Agrar helhetsmiljö: Stora Bäckebo med odlingslandskap. Åkerbetonat landskap som har lång kontinuitet i sin utbredning.
- Gårdsmiljö med mangård och ekonomibyggnader från 1800-talet.

FÖRHÅLLNINGSSÄTT

- Fornlämningar, enskilda och i koncentrationer, bevaras med öppen omgivning så långt möjligt. Bör annars ingå i utformningen av nya områden.
- Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen, 2 kap. Fornlämningar får inte tas bort, förändras, överplanteras eller övertäckas utan tillstånd från länsstyrelsen. Som villkor för tillståndet kan Länsstyrelsen komma att kräva en arkeologisk undersökning som bekostas av exploatören.
- Åkermarken upp mot Stora Bäckebo bör värnas och fortsätta brukas.
- Siktlinjer mot Stora Bäckebo och ängsmarken ska vara vägledande i framtida projekt.
- Brukningsväg tvärs över området bör behållas.
- Befintliga gränser som trädridåer och gärdsgårdar bevaras så långt möjligt och används för att avgränsa ny bebyggelse mot agrara helhetsmiljöer.

STÄLLNINGSTAGANDE

Mycket känsligt för exploatering i väster både på grund av odlingslandskapet/ gårdsmiljön och fornlämningen (fynd av boplats). I öster är det känsligt främst p.g.a. fornlämningar (koncentration av stensättningar). Kring gårdsmiljön som tillhört Marjarp är det mindre känsligt. I området finns även ett Natura 2000 område, tidigare ängs- och hagmarker som tillhör Stora Bäckebo, som är mycket känsligt.

KÄNSLIGHETSANALYS

Utredningsområdet är avgränsat utifrån den kulturhistoriska helhetsmiljön som är en ungefärlig utbredning för säteriet Stora Bäckebos inägomarker vid 1800-talets början. Helhetsmiljön går fortfarande att uppleva i dagens landskap. Detta har delats i tre delområden med olika grader av känslighet.

Delområde Stora Bäckebo: *Mycket känsligt*.

Åkerns dominans har lång kontinuitet söder om Stora Bäckebo vilket gör vyn mot gården till en viktig siktlinje. Österut ligger ett rikkärr, karaktäristiskt för Falbygden, vars karaktär indikerar att det använts för säteriets ängsbruk under förindustriell tid. De olika markslagen sammanbinds av brukningsvägar. Ett säteri som Stora Bäckebo hängde samman med den närliggande kyrkbyn där den hade gårdar under sig. Kyrkbyns odlingslandskap västerut ska därför ses som en del av samma helhetsmiljö.

Inom delområdet finns rikligt med fornlämningar som visar på den långa kontinuiteten av jordbruk och bosättning. Söder om stora Bäckebo är ett stort fornlämningsområde (boplats) som ytterligare betonar vikten av att behålla odlingslandskapets öppenhet och siktlinje mot gården.

Gränsen mot delområdet i öster buktar in för att en fornlämning ska kunna inkluderas i det mycket känsliga delområdet. På denna plats har även funnits ett torp under säteriet på 1800-talet.

Stora Bäckebos gårdsmiljö har vid översiktlig inventering bedömts ha ett regionalt bevarandevärde på grund av bevarad manbyggnad samt ekonomibyggnader från 1800-talets andra hälft.

Sammantaget är delområdet mycket känsligt. I öster har en smal buffertzon inkluderats i detta mycket känsliga område för att värna fornlämningarna som radar upp sig längs Skövdevägen.

Delområde – Marjarp, väster om logistic center: *Mindre känsligt*

Gårdsmiljö tillhörande byn Marjarp. Gården hänger visserligen samman med odlingslandskapet norrut, men är helt avskuren från Marjarp i övrigt. Gården har vid översiktlig inventering bedömts ha ett lokalt bevarandevärde på grund av samlad gårdsgrupp med vinkelställd ladugård från början av 1900-talet som genomgått vissa ombyggnader. Sammantaget är delområdet mindre känsligt.

Delområde Stora Bäckebo (östra): *Mindre känsligt*

Inom delområdet finns inga registrerade fornlämningar. Marken har varit på gränsen mellan säteriets åker- och betesmarker till de yttre betesmarkerna. En frälsegård, Lilla Bäckebo, har funnits här i början av 1800-talet. Inga kända spår finns kvar av denna gård idag men kan mycket väl påträffas vid en arkeologisk utredning. Området har bedömts som *känsligt* på grund av den allmänt vanliga förekomsten av fornlämningar samt risk för påverkan på den agrara landskapsbilden från Skövdevägen och brukningsvägen genom området.

1. *Brukningsväg genom området till Stora Bäckebo. Upphöjningen till höger är en av flera stensättningar på rad längs vägen, de flesta är övertorvade. Fornlämningarna har en viktig roll i landskapsbilden på Falbygden.*

2. Stora Bäckebo. Gårdsbebyggelsens värden består framförallt av mangården bakom trädraden till vänster samt ekonomibyggnaderna – båda från 1870-talet. På andra sidan järnvägen ligger Friggeråker kyrkby.

3. Brukningsvägarna är viktiga historiska strukturer som kopplar samman gårdar med varandra och odlingsmarker med ängar och beten. Betesmark, tidigare ängsmark, tillhörande Stora Bäckebo, en del av den kulturhistoriska helhetsmiljön.

4. Stora Bäckebo sett från Friggeråkers kyrkby. Huvudbyggnad och ekonomibyggnad från 1870-talet, den senare i mycket välbevarat skick. Järnvägen går rakt över den gamla bytån. Sammanhanget mellan byn och f.d. säteriet är mycket viktigt att ta tillvara. Odlingslandskapet söderut, på båda sidor om spåret, ingår i detta sammanhang.

Rapporter Utredningsområden

2016-05-31 Reviderad: 2016-08-23

Upprättad av: Adam Augustsson, WSP

Kartmaterial upprättat av: Tobias Dahmm, WSP